

Lukiokoulutuspalvelut
Lukiojohtaja, vastuualuejohtaja Heikki Turunen

19.10.2017

Selvitys Tiirismaan lukion ja Kannaksen lukion hallintojen yhdistämisen vaikutuksista

Taustaa

Vuoden 2016 talousarvion yhteydessä osana palveluverkkoratkaisuja päätettiin Tiirismaan lukion ja Wellamo- opiston siirtymisestä Muotoiluinstituutin tiloihin vuonna 2020.

Vuoden 2017 talousarvioon kirjattiin, että keskustan alueen palveluverkkoratkaisun rinnalle tehdään vaihtoehtoinen Paavolan alueen olemassa olevien rakennusten (mm. Aikuiskoulutuskeskus) hyödyntämiseen perustuva suunnitelma. Suunnitelma tuodaan kaupunginvaltuuston arvioitavaksi maaliskuun 2017 loppuun mennessä.

Sivistyslautakunta käsitteli Paavolan alueen tilaselvitystä kokouksessaan 14.2.2017/28 § ja merkitsi tilaselvityksen tiedokseen todeten näkemyksensä, ettei vaihtoehto 3 (nykyisen Tiirismaan koulun korjaus ja laajennus) ole valtuuston päätöksen mukaisesti relevantti vaihtoehto.

Lisäksi lautakunta edellytti lisäselvitystä Paavolan alueen liikennejärjestelyistä (mukaan lukien kevyt ja julkinen liikenne), Aikuiskoulutuskeskuksen sisäilmatilanteesta ja Tiirismaan uudisrakennusvaihtoehtoon liittyen väliaikaistilojen vaihtoehtoista ja kustannuksista.

Kaupunginhallitus esitti 20.3.2017/31 §, että kaupunginvaltuusto päättää keskustan kouluverkkoratkaisun pohjaksi tilakeskuksen selvityksen mukaisen vaihtoehdon 1 eli ns. Paavolan kampusratkaisun. Kaupunginvaltuusto hyväksyi kaupunginhallituksen ehdotuksen.

Samalla valtuusto edellytti, että aikuiskoulutuskeskuksen ja muiden rakennusten kunto (mm. sisäilma ja rakenteet) tutkitaan ja varmistetaan sisäilmaltaan turvallinen remontointi. Lisäksi valtuusto edellytti, että tutkimustulokset tuodaan kaupunginhallituksen arvioitavaksi ja saatetaan edelleen kaupunginvaltuuston tietoon.

Lahden lukiokoulutus

Lahden lukiokoulutus koostuu neljästä lukiosta, joissa on yhteensä noin 2179 opiskelijaa (20.9.2017): Kannaksen lukio (761 opiskelijaa), Lahden lyseo (863), Nastopolin lukio (147) ja Tiirismaan lukio (408). Yleislinjojen lisäksi lukioissa on erityistehtäviä seuraavasti: Kannaksen lukio: kuvataide ja IB, Lahden lyseo: urheilu ja matematiikka- luonnontiede, Nastopolin lukio: tekniikka ja Tiirismaan lukio: musiikki. Opettaja lukioissa on noin 130. Kaupungin keskustan lukioiden lyhyet välimatkat toisiinsa mahdollistavat jossain määrin kurssien suorittamisen myös naapurilukioissa. Yhteistyötä lukioiden välillä on harjoitettu useamman vuoden ajan motolla "lukioiden välisestä yhteistyöstä yhteiseen Lahden lukiokoulutukseen".

Lukioiden hallinto

Lahden lyseossa ja Kannaksen lukiossa on rehtorin lisäksi virka-apulaisrehtori (opv 8) sekä kaksi koulusihteeriä. Tiirismaan lukiossa on rehtorin lisäksi luottamustoiminen apulaisrehtori (huojennus 5 vvt) ja yksi koulusihteeri. Nastopolin lukion rehtorina toimii Lahden lyseon rehtori ja apulaisrehtorina opinto- ohjaaja, jolla on huojennusta 8 vvt johtuen apulaisrehtorin tehtävien hoidosta. Sihteerin tehtäviä hoitaa oman toimensa ohella toinen Lyseon koulusihteereistä (1 pvä/vko).

Opinto- ohjaajia lukioissa on seuraavasti:

Kannaksen lukio: 2 vuosityöajassa olevaa

Lahden lyseo: 2 vuosityöajassa olevaa, 1 opetusvelvollisuusperusteinen

Tiirismaan lukio: 1 vuosityöajassa oleva

Nastopolin lukio: 1 opetusvelvollisuusperusteinen, joka hoitaa samalla apulaisrehtorin tehtäviä

Lahden lukioverkoston kehitys

Lahden lukioverkoston kehitys viimeisen 10 vuoden aikana on johtanut suurempiin yksiköihin. Vuodesta 2006 vuoteen 2016 lukioden määrä oli pudonnut kuudesta kolmeen. Nastolan ja Lahden yhdistymisen seurauksena Lahden lukiokoulutukseen liitettiin Nastopolin lukio 1.8.2016. Tiirismaan lukio siirtyy vuonna 2020 Kannaksen lukion naapuritontille entisen Muotoiluinstituutin tiloihin. Kannaksen ja Tiirismaan lukioden välille rakennetaan yhdyskäytävä.

Tiirismaan lukion opiskelijamäärä nousee muuton yhteydessä 400:sta 600:een. Muotoiluinstituutin C-osaan muuttaa Wellamo- opisto.

Muotoiluinstituutin tilojen suunnittelun lähtökohtana on ollut tilojen yhteiskäytön mahdollistaminen. Kannaksen lukion ja Muotoiluinstituutin A- ja B- osan tiloja käyttävät pääsääntöisesti Kannaksen ja Tiirismaan lukiot sekä Wellamo- opisto. Tilakapasiteetin salliessa myös muut Paavolan kampuksen toimijat voivat käyttää em. tiloja.

Lukioiden viime vuosien resurssileikkauksien seurauksena useiden kurssien ryhmäkoot ovat kasvaneet sellaisiin mittoihin, että normaalit luokkahuoneet eivät riitä opetustiloiksi.

Muotoiluinstituutissa on mahdollista ottaa käyttöön tarpeeksi suuria opetustiloja, jotka hyödyntävät lukioden tarpeita.

Ajatuksia tulevan lukiokompleksin hallinnosta

Tiirismaan lukion siirtyessä Kannaksen lukion naapuritontille ja siitä seuraavalle tiiviille yhteistyölle niin tilojen käytössä kuin opettajaresurssien hyödyntämisessä, nousee kysymys myös yhteistyön organisoinnista. Lukioiden läheisyys johtaa myös siihen, että on tarkoituksenmukaista luoda yksi yhteinen kurssitarjotin.

Edellä mainituista syistä johtuen tuleva lukiokokonaisuus tulee toimimaan kuin yksi yhtenäinen lukio ja siksi on syytä tutkia, kuinka lukioiden hallinto olisi parasta järjestää.

Alla olevassa taulukossa näkyy, kuinka hallinnon/ ohjauksen resursseja tarvittaisiin lukioiden toimiessa erillisinä tai yhtenä lukiona:

	Nykytilanne		Erillisinä lukioina		Yhtenä lukiona
	Tiirismaa	Kannas	Tiirismaa	Kannas	
Opiskelijat	400	750	600	750	1350
Hallinto	koulusihteeri rehtori oto-apulreht opinto- ohjaaja	2 koulusihteeriä rehtori virka- apulaisrehtori 2 opinto-ohjaajaa	2 koulusihteeriä rehtori virka- apulaisrehtori 2 opinto-ohjaaja	2 koulusihteeriä rehtori virka- apulaisrehtori 2 opinto- ohjaajaa	3 koulusihteeriä 2 rehtoria virka- apulaisrehtori 4 (5) opinto- ohjaajaa

Yhden hallinnollisen yksikön hyödyt:

Yhdessä kokonaisuudessa resurssien käyttö on tehokkaampaa. Kaikkia resursseja (tilat, opetus) tarkastellaan kokonaisuutena ja puolueettomasti, ilman kilpailua ja "oman talon" intressien puolustamista. Isosta lukiosta löytyy esimerkiksi paljon helpommin resurssit erittäin tarpeellisen viidennen opinto- ohjaajan palkkaamiseen. Yksittäistä oppiainetta tai opettajaa resurssien uudelleen suuntaaminen koskettaa huomattavasti vähemmän kuin pienemmässä lukiossa. Tulevassa lukiokompleksissa tulee olemaan lukioiden käytössä yli 10 000 m² tilaa. Tällaisen tilan tehokas käyttö edellyttää yhteistä suunnitteluresurssia, joka on vain mahdollista, mikäli suunnittelu on keskitetty.

Suoraa kustannussäästöä vuositasolla syntyy seuraavasti:

- Yhden virka-apulaisrehtorin palkkakulut = n. 90 000 € - luottamustoiminen apul. rehtori 12 500 € = 77 500 €
- Lukioresurssisäästö: Lukioresurssituntien määrä on lukiota kohden 14 viikkotuntia. Yhden lukion mallissa säästyy toisen lukion 14 vuosiviikkotunnin määrä = 35 000 €
- 2. koulusihteeri: kulut n. 40 000 €/v.

Yhteensä säästöä syntyy 152 500 €.

Lisäksi säästöjen hakeminen tai resurssien uudelleen suuntaaminen on huomattavasti helpompaa isossa yksikössä kuin pienessä. Mikäli lukuvuoden 2016- 2017 Tiirismaan ja Kannaksen lukioiden kurssikoot nostettaisiin 32:een, syntyisi siitä säästöä yhteensä n. 100 000-120 000 €. Kumpikaan lukio ei pystyisi yksinään tekemään vastaavaa, koska kurssien opiskelijamäärien korottaminen onnistuu vain oppiaineiden eri kurssien sisällä. Edellä mainittu edellyttää yhtä, huolellisesti suunniteltua kurssitarjotinta.

Lisäksi isossa yksikössä pystytään paremmin hyödyntämään opettajien monipuolinen osaaminen esimerkiksi projekteissa. Opettajille suurempi yksikkö merkitsee laajempaa kollegiaalista tukea ja osaamispotentiaalin jakamista omassa aineryhmässä sekä koko opettajakunnassa.

Opiskelijoille iso lukio tarjoaa monipuolisen kurssitarjonnan, aidon valinnanmahdollisuuden sekä aiempaa enemmän myös suoritusmahdollisuuksia, jos jonkun kurssin suorittamisen kanssa tulee ongelmia. Opiskelijoille on myös mahdollista rakentaa yksilöllisiä oppimispolkuja laajemman kurssitarjonnan avulla.

Yhden hallinnollisen yksikön haasteet:

- 1) Yhteisöllisyyden rakentaminen/ ylläpitäminen
  - a. isossa yksikössä on erittäin tärkeää, että tähän kiinnitetään paljon huomiota jo ennen lukioden yhdistymistä. Lahdessa on hyviä kokemuksia esim. Salpausselän lukion ja Lahden lyseon lukion yhdistymisen prosesseista. Opiskelijoiden kohdalla kysymykseen tulee esim. opiskelun järjestäminen siten, että 1. opintovuotena opiskelijoilla on samat tutut opiskelukaverit ja opettajat eri kursseilla.
- 2) Opiskelijoiden hyvinvoinnista huolehtinen
  - a. opintojen seuraaminen: seurantaan panostettava opettajien ja ennen kaikkea ryhmänohjaajien kautta. Seurannan oltava tiivistä ja säännöllistä, jotta ongelmakohtiin voidaan reagoida heti.
  - b. yhteisessä lukiokompleksissa on tärkeänä osana myös opiskeluhuoltopalveluiden järjestäminen. Palvelut tullaan järjestämään siten, että henkilökunta on saavutettavissa kampuksella päivittäin.
- 3) Yhteisten tilaisuuksien järjestäminen (juhlat, esitykset, yhteiset infot ym.)
  - a. tilaisuuksia joudutaan pitämään useammassa erässä, esim. opintovuosi kerrallaan. Yhteiset infotilaisuudet tms. voidaan välittää tietoverkon välityksellä. Nämä käytänteet ovat olleet jo kauan käytössä pienemmissäkin lukioissa ympäri Suomea.

Hallinnon yhdistäminen tarkoittaa myös lukioden yhdistämistä, jotta täysi hyöty yhdistämisestä saadaan aikaan. Hallinnon yhdistämisessä on kaksi vaihtoehtoa:

- 1) Perustetaan yksi lukio nimeltään X.
- 2) Perustetaan yksi lukio nimeltään X, jolla on kaksi toimipistettä: Tiirismaa ja Kannas. Paavolan lukiokampuksessa tulisi kysymykseen kohta 1, koska toiminta tulee tapahtumaan periaatteessa yhdessä rakennuskompleksissa.

Selvitystä varten pyydettiin Suomen 14 suurimman lukion rehtorilta mielipidettä ison lukion haasteista. Kahdeksan rehtoria vastasi kyselyyn. Alla joitakin poimintoja vastauksista. Yksi kysymyksestä koski opiskelijoiden syrjäytymisvaaraa isossa lukiossa.

15 suurinta lukiota 2015	Kunta	Opiskelijoita	15 suurinta aikuislukiota 2015	Kunta	Opiskelijoita
Schildtin lukio	Jyväskylä	1 233	Eiran aikuislukio	Helsinki	1 201
Eiran aikuislukio	Helsinki	1 201	Tampereen aikuislukio	Tampere	624
Tikkurilan lukio	Vantaa	1 181	Espoon aikuislukio	Espoo	469
Jyväskylän lyseon lukio	Jyväskylä	1 155	Rovaniemen aikuislukio	Rovaniemi	456
Järvenpään lukio	Järvenpää	1 095	Töölön yhteiskoulun aikuislukio	Helsinki	428
Vaskivuoren lukio	Vantaa	1 016	Oulun aikuislukio	Oulu	365
Seinäjoen lukio	Seinäjoki	865	Turun iltalukio	Turku	332
Tampereen yhteiskoulun lukio	Tampere	858	Porin aikuislukio	Pori	246
Vaasan lyseon lukio	Vaasa	857	Jyväskylän aikuislukio	Jyväskylä	219
Sammon keskuslukio	Tampere	856	Helsingin aikuislukio	Helsinki	188
Lahden lyseo	Lahti	829	Vantaan aikuislukio	Vantaa	182
Helsingin medialukio	Helsinki	826	Kouvolan iltalukio	Kouvola	114
Mäkelänrinteen lukio	Helsinki	823	Valkeakosken Tietotien aikuislukio	Valkeakoski	74
Lohjan Yhteislyseon lukio	Lohja	784	Hämeenlinnan lyseon lukion aikuislukio	Hämeenlinna	71
Rauman lyseon lukio	Rauma	783	Riihimäen aikuislukio	Riihimäki	60

"Syrjäytymistä on kokemuksen mukaan kaiken kokoisissa yksiköissä, isoissa enemmän ja pienissä vähemmän johtuen massan määrästä. Keskeistä kokonaisuudessa on, että kaikkien opiskelijoiden ääntä kuunnellaan ja opiskelijat huomioidaan. Tässä opettajan rooli oppitunneilla on erityisen tärkeää."

"Ensimmäisen opiskeluvuoden suunnittelu tärkeä. Kaikki viestintä alusta asti sähköisesti. Haasteena ruokailuvuorot, yhteiset tilaisuudet, juhlapaikat, salitila, yo-kirjoitukset, opettajien yhteistapaamiset.

Kyllä, kaikki, mitä järjestetään on aina suurtapahtuma.

Kyllä, aina on niitä, joille tämä muoto ei sovi.

Kyllä, suurin osa nauttii. Vaihtuvuutta, mahdollisuus oikeaan valinnaisuuteen, mahdollisuus positiivisessa ja negatiivisessa mielessä kasvottomuuteenkin."

"Suurella lukiolla on suuret haasteet, mutta myös suuret mahdollisuudet. Haasteita on yhteisöllisyyden ylläpitäminen ja ohjaus. Mahdollisuuksia mm. suuri tarjonta, paljon erityisosaamista. Suuri lukio on mahdollisuuksien maailma, kuten sanomme. Opiskelijoitten yhteisöllisyyden tukemiseen ja hyvinvointiin satsattu voimakkaasti."

"Syrjäytymistä pyritään ehkäisemään tiiviillä opintojen seurannalla koko koulun väen voimin: aineenopettaja informoi ryhmänohjaajaa huolista esim. poissaolot indikaattoreina, ryhmänohjaaja on tarvittaessa yhteydessä opiskelijaan ja kotiväkeen ja informoi ryhmän opoa huolestuttavista tapauksista ja opiskelijahuoltoryhmä puuttuu viimekädessä, jos ei asiantilaan ole tullut korjausta."

"Ison talon tärkeimpiä "syrjäytymisen estämistoimia" on kunnollisesti suunniteltu ja toteutettu ohjaus opoista ryhmänohjaajiin ja yksittäisiin opettajiin + erityisammattilaisiin."

"Syrjäytymistä ei lisää sinänsä iso lukio. Se on toimintakulttuurikysymys. Meillä valmistuu kaikki – siis lähes poikkeuksetta. Iso lukio tarjoaa toisaalta enemmän suoritusmahdollisuuksia, jos tulee ongelmia jonkun kurssin suorittamisen suhteen."

”Isossa lukiossa syrjäytyy, jos toimintaa ei ole suunniteltu kunnolla. Sama koskee myös pieniä kouluja mutta siellä voi syrjäytyä vielä helpommin, koska prosesseja ei ole välttämättä mietitty juurta jaksain.”

” Ryhmänohjaajien rooli on myös selkeä, samoin aineenopettajien, joten seulan läpi tippuu tosi harvoin ketään. Opiskelijoiden kyselyn mukaan heillä on sellainen tunne, että kaikista huolehditaan.

Muutoin voin sanoa suuresta lukiosta, että siinä on valtavasti hyviä puolia: mm. laaja kurssitarjotin on mahdollinen ja kehittämiseen löytyy aina tekijöitä. Vastuu jakautuu laajemmalle kuin pienemmissä yksiköissä. Meillä ainakin palautteiden mukaan korostuu yhteisöllisyys, vaikka olemmekin suurlukio. Panostamme paljon osallistamiseen ja erilaisiin tapahtumiin, jotka ovat omiaan lisäämään yhteisöllisyyttä. Emme koe millään tavalla olevamme massalaitos, mikä usein on se suurin pelko isoissa yksiköissä.”

Johtopäätökset

Lukioiden yhdistämisestä olisi saatavissa taloudellista ja toiminnallista hyötyä. Tulevan lukiokampuksen (Tiirismaan lukio/Kannaksen lukio) tilojen ja henkilöresurssien toimiva ja kustannustehokas käyttö vaatii hallinnolta laadukasta yhteistä suunnittelua ja yhteen hiileen puhaltamista. Suunnitteluresurssi ei voi olla hajautettu, vaan paras tulos saadaan aikaan, kun koko lukiokompleksia tarkastellaan yhtenä kokonaisuutena. Tehokkaan suunnittelun lisäksi hallinnon yhdistämisellä saavutetaan taloudellista hyötyä. Yhteissuunnittelulla saavutetaan myös huomattavia taloudellisia säästöjä kurssitarjonnan optimoinnin kautta.

Isossa yksikössä on tärkeää huolehtia siitä, että kiinnitetään entistä enemmän huomiota niin henkilökunnan kuin opiskelijoidenkin yhteisöllisyyden rakentamiseen ja ylläpitämiseen. Opiskelijoiden opintojen edistymisen jatkuva ja suunnitelmallinen seuraaminen on keskeisessä roolissa, jotta mahdollisiin ongelmakohtiin voidaan ajoissa puuttua.

Kaupunginjohtajan esityksessä vuoden 2018 talousarvioon (taloussuunnitelma 2018 - 2020) linjataan, että välttämättömät tilainvestoinnit toteutetaan modernisti käyttäen tehokasta tila-ajattelua ja tilojen yhteiskäyttöä sekä otetaan huomioon myös kaupungin yhteispalvelukonsepti. Edellä mainitut periaatteet voidaan toteuttaa tulevassa lukiokampuksessa parhaiten yhdistämällä Tiirismaan ja Kannaksen lukiot yhdeksi lukioksi.

Prosessin aikataulu

Kesäkuussa 2017 keskustelu rehtoreiden kanssa yhdistymispäätöksen valmisteluprosessin etenemisestä sekä toukokuusta alkaen lukioiden henkilöstö mukana keskustelemassa ja suunnittelemassa Paavolan kampuksen uudenlaista toimintakulttuuria ja tilaratkaisuja

28.9.2017: sivistyslautakunnassa lyhyt esittely ja keskustelu hallinnollisen yhdistymisen selvityksen valmistelusta osana palveluverkkotyötä ja Paavolan kampushankkeen valmistelua.

19.9.2017: lukiojohtajan keskustelu Tiirismaan lukion opettajien kanssa

17.10.2017: hallinnollisen yhdistymisen selvityksen esittely sivistyslautakunnassa

19.10. – 17.11.2017: selvitys lausuntopyyntökierrokselle

sivistyslautakunnan keskustelu 7.11.2017 Tiirismaan lukion opettajien ja opiskelijoiden kanssa sekä

21.11.2017 Kannaksen lukion opettajien ja opiskelijoiden kanssa / sisäiset tilaisuudet

19.12.2017: sivistyslautakunta päättää asiasta